

“*IDEALİST ÖĞRETMEN*”İN EĞİTİM ANLAYIŞI

Recep DUYMAZ

Trakya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Edirne, Türkiye
rduymaz@gmail.com

Abstract: We are living in an age of science. In this age, individuals, families and societies solve the problems they encounter under the guidance of science. For this reason, science is a concept that gets more and more important each day for individuals, families and societies.

Science is acquired from schools, universities and research institutes based on a program. Besides books, visual and audio materials, we encounter teachers in these places. According to our thoughts the most crucial aspect of education is teacher. Thus, each nation pays full attention to the training of teachers. Good teachers -with no doubt- are people with high professional knowledge and formation. Besides these qualities a good teacher is the one with ideals. The ideal of a teacher is loving science and children. The idealist teacher with professional knowledge and formation alters the place s/he works positively according to the purpose of education. The Racinski character in Georgy Petrov's *The Idealist Teacher*, is an example of this type in the world of literature.

The success of education depends on idealist teachers with sound professional knowledge and formation.

Key words: Science, education, teacher, ideal, G. Petrov

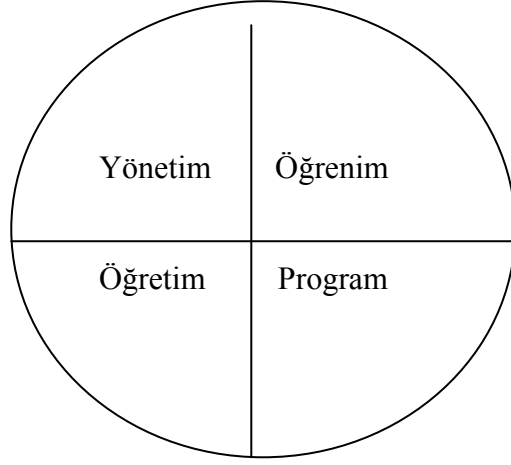
Giriş

Eğitim, birey, aile ve toplumu biçimlendiren bir çalışma alanıdır. Çağımızda onun önemi daha da artmıştır. Bugün, birey, aile ve toplumlar, karşılaştıkları sorunları bilimin yol göstericiliğiyle çözmektedirler. Bunun yanında bilim ve teknolojiye ileri giden milletler, günlük hayatı kolaylaştıran ve çalışma hayatında üretimi arttıran âletler yapmakta ve onları öteki milletlere pazarlamaktadırlar. Bu durumda çağımızda her millet, bilim ve teknolojiye ileri gitmek, günlük hayatı kolaylaştıran, çalışma hayatında verimi arttıran ve kaliteyi yükselten teknolojik âletleri kendisi yapmak istemektedir. Bu isteğin kaliteli bir eğitimle gerçekleşebileceği açıktır. Bu nedenle günümüzde her millet, gençlerine eğitim kurumlarında iyi bir eğitim ve öğretim vermek istemektedir. Çocuklarına ve gençlerine çağın gerektirdiği eğitim ve öğretimi verebilen milletler, geleceğe doğru daha emin adımlarla ilerleyebilirler.

Eğitim Nedir?

İnsan dünyaya cahil olarak gelir. Kendisi, ailesi ve çevresi hakkındaki bütün bilgileri zamanla öğrenir. Aile, okul ve çocuğun içinde yaşadığı toplum, bilgi edinilen başlıca mekânlardır. Öğrenim, ailede başlayan ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu uzun sürecin başlangıcı kuşkusuz ailedir. Çocuk, önce insan, aile, toplum ve kâinat hakkındaki ilk ve temel bilgileri bu ocakta öğrenmeye başlar. Ailedeki eğitim, doğal, sıcak ve samimi bir ortamda gerçekleşmekle beraber, plansız, programsız, dağınık ve karmakarışıktır. Bu nedenle milletler, ailedeki eğitimi yeterli görmemiş ve bir bakıma onun devamı diyebileceğimiz eğitim kurumlarını meydana getirmişlerdir.

Eğitim kurumlarındaki eğitim, ailedekine göre hem daha ileri, hem de planlı ve programlıdır. Biz burada örgün eğitim dediğimiz okuldaki eğitimden söz edeceğiz. Eğitim, heterojen bir kavramdır. Bu kavram, birbirinden ayrı, ancak her biri diğerini karşılıklı olarak etkileyen dört ögeyi içerir. Bu dört ögenin oluşturduğu bütünlüğe eğitim sistemi diyoruz:

Eğitim Sistemi

Eğitim sisteminin bu temel öğelerini kısaca şöyle açabiliriz:

Öğretim, çocuklara, gençlere ve yetişkinlere belli bir amaca göre gereken bilgi, beceri ve uygulama yetisini görsel, işitsel ve deneysel yollarla kazandırma işidir. Öğretim, insan yaşamına amaçlı bir müdahaledir (Barutçugil, 2002, s. 18). Öğretmen en geniş anlamıyla bu işi meslek edinen kimsedir.

Program, bir alanda yapılacak işlerin (burada öğretimin) amacına ulaşabilmesi için bir düzene ve sıraya konulmasıdır. Programda gösterilen işler ve bunların sırası o alandaki öğretimin amacına uygun olarak düzenlenir. Program, çalışma hayatının isterlerine uygun olarak daima güncellenebilir.

Öğrenim, çocukların, gençlerin veya yetişkinlerin çalışma hayatındaki bir meslek veya iş için gerekli bilgi, beceri ve uygulama yetisini kazanmaları amacıyla yaptıkları işitsel, görsel ve deneysel çalışmalardır. Öğrenci, bu çalışmaları hayatının belli bir döneminde yapan kişidir.

Yönetim, öğretim, program ve öğrenim işlerinin ülkenin yasalarına ve kurumun özel şartlarına uygun biçimde zamanında yapılmasını sağlamaktır. Eğitim kurumlarında bu işi yapan kişiye yönetici (müdür) denir.

Eğitim Sisteminde Öğretmenin Yeri

Eğitim sistemi, kendisini oluşturan bu dört öğenin uyumlu çalışmasıyla olumlu sonuçlar veren bir yapıdır. Bu öğelerin arasında öğretim unsurunu gerçekleştiren öğretmenin özel bir yeri vardır. Kanaatimize göre sistemin en önemli ögesi, öğretmendir. Bunun sebebi, öğretimin onun vasıtasıyla gerçekleşmiş olmasıdır. Çağdaş anlamda öğretmen, bir bilgi işçisidir (Ergun, 1999, s. 61). Bu işçinin görevi, yeni nesillere bilgi aktarmaktır. Buna göre öğretmen bir aktarıcıdır. Hemen belirtmeliyiz ki onun aktarıcılığı, bilgiye giden yolu göstermekten ibarettir. Öğretmen bu yolda yeni nesillere bilgiyi, kültürü, uygarlığı ve güzelliği aktarır. Öğretmen her türlü bilgiyi aktarmak zorunda değildir; onun yeni nesillere aktaracağı bilginin birtakım özellikleri vardır. Bunların başında “yenilik” gelir. Bir ülkenin eğitim sistemi, yeni nesillerine her şeyden önce her alanda (dil, edebiyat, eğitim, biyoloji, fizik, kimya...) insanlığın en son ulaştığı, en yeni bilgileri öğretmek zorundadır. Bir millet, ancak yeni bilgilerle yeni âletler üretebilir ve ancak yeni âletler üretebilen milletler teknolojiye söz sahibi olabilirler.

Eğitim sisteminde öğretmenin aktaracağı bilginin “yeni” olmasının yanında “doğru” olması da gerekir. Buradaki doğruluktan kasıt, evrensel bakımdan doğru olmaktır. Bir tek kişi, ideoloji veya siyaset anlayışına göre doğru olan bilgileri eğitim kurumlarında “bilim” adı altında yeni nesillere aktarmak, eğitim değil, propagandadır. Propaganda ise eğitimden ziyade siyasete ait bir kavramdır.

Öğretmen, fen bilimleri ve sosyal bilimlerdeki en yeni bilgilerin ve evrensel doğruların yanında yeni nesillere “kültür”ü de aktarır. Buradaki kültürü, öğretmenin ait olduğu milletin kültürü (dil, din, sanat ...) şeklinde anlayacağımız gibi, bölgenin, hattâ insanlığın ortaya koyduğu bütün kültür unsurlarının özelliklerini kapsayacak şekilde geniş olarak da anlamalıyız. Buna göre öğretmen, çocuklara ve gençlere “yeni” ve “doğru” bilgilerin yanında kendi milletine ait “kültür”ü de güzel bir yolla aktaran bir şahsiyettir.

Bütün bunlar gösteriyor ki bir milletin eğitim sistemi, “öğretmen” ögesiyle bir canlılık kazanıyor ve gerçekleşiyor. Bu sebeple her millet, eğitim sisteminde öğretmenin yetiştirilmesine ayrı bir dikkat ve özen göstermektedir. Türk eğitim sisteminde de 1915 yılından itibaren öğretmenler özel bir takım kurumlarda yetiştirilmeye başlanmıştır (Akyüz, 1985, s. 206).

Petrov’un “İdealist Öğretmen”i

Eğitimbilimciler, kaliteli öğretmenin özelliklerini, hangi eğitim kurumlarında nasıl yetiştirileceklerini, mezun olduktan sonra atanma ve çalışma şekillerini eğitimbilimine dair yazdıkları kitaplarda uzun uzun anlatırlar (Barutçugil, 2002, s. 77-100; Ergun, 1999, s. 62-113; Çelikkaya, 1999, s. 5-15; Koçer, 1992, s. 79-204; Yalman, 1992, s. 86) .

Eğitim bilimcilerin kaliteli öğretmen tasavvurlarının yanında bazı edebiyatçı ve diğer bilim dallarındaki şahsiyetler de eğitim ve öğretmen üzerinde düşünmüşler, düşündüklerini deneme, hikâye roman gibi edebiyat türlerindeki eserlerinde yazmışlardır. Bunların yazdıkları, gözlemlerine, çevrelerinde yaşanan gerçek olaylara dayandıkları için daha bir somutluk, canlılık ve inandırıcılık kazanmıştır. Bu şahsiyetlerden birisi de bir Rus yazarı olan Grigoriy Petrov’dur. Petrov, yazdığı “İdealist Öğretmen” adlı kitabıyla eğitim ve öğretmene dair düşüncelerini yakın çevresinde gördüğü olaylara dayandırmış ve Raçinski’nin şahsında idealist bir öğretmenin portresini çizmiştir.

D. Bojkov, İdealist Öğretmen’i Bulgarca’ya çevirmiş, bir Türk eğitimcisi olan Ali Haydar Taner de onu Bulgarca’dan Türkçe’ye aktararak 1928 yılında İstanbul’da ilk kez bastırılmıştır. İdealist Öğretmen, o tarihten günümüze gelinceye kadar Türkiye’de değişik yayınevlerince birçok kez basılmıştır.

İdealist Öğretmen’in yazarı Grigoriy Petrov, orta öğreniminden sonra İlahiyat Fakültesi’ne gitmiş ve yüksek öğrenimini orada tamamlamıştır. Daha öğrencilik yıllarında insanları aydınlığa ve mutluluğa götürecek yolları aramaya başlamıştır. Çağdaşı ünlü yazar Levi Tolstoy gibi o da “yeryüzünü cennete çevirecek bir yol” arıyordu. Şöyle düşünüyordu:

İnsan, yeryüzünün en değerli yaratığıdır. O, Tanrısal yaratığın baş tacıdır. Bu dünyada her şey insan içindir. Sanat, bilim, teknoloji, bütün bu güzellikler ve zenginlikler insanları daha güvenli huzurlu ve mutlu etmek için ortaya konulmalıdır. Bunlar insanı daha aydınlık günlere götürmelidir (Petrov, 1961, s. 1).

Aramalarının sonunda yeryüzünü cennete çevirecek yolu bulduğunu düşünüyordu. O yol, “eğitim yolu” ydu. Eğitimi de okul, üniversite ve enstitülerde öğretmenler veriyorlardı. Öyleyse öğretmenler, hem meslek, formasyon ve genel kültür bilgilerine, hem de “yeryüzünü cennete çevirme” ideale sahip olarak yetiştirilmeliydiler. Öğretmen adaylarına meslek, formasyon ve genel kültür bilgileri, öğrenim gördükleri okullarda kuşkusuz öğrenimleri boyunca eksiksiz olarak verilebilir; fakat onlara bir de ideal duygusu vermek o kadar kolay değildir. Petrov, bunun örneklerle kazandırılabilir bir değer olduğunu düşünüyordu... Önce idealin ne olduğunu, sonra da petrov’un bunu okurlarına/öğretmen adaylarına nasıl kazandırdığını görelim.

İdeal nedir?

İdeal ve ideoloji sosyal bilimlerin tartışmalı kavramlarıdır. Biz burada o tartışmalara girmeyeceğiz; onları sadece konumuzla alakalı yönleriyle kısaca ele almakla yetineceğiz. Onları açıklamaya sözlük anlamlarından başlayacağız.

İdeal, insan düşüncesinin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan düşünce, nesne veya davranıştır (Parlatır,1998, s. 1046); Hornby, 1978, p. 427). İnsan hayat yolunda her alanda iş, arkadaş, ev, araba... ve benzeri alanlarda hep en iyisine sahip olmayı ister ve onu elde etmek için çalışır. Doğal yapısı bozulmayan her insanda görülen bu istek, onu sürekli olarak çalışmaya ve istediğini elde etmeye yöneltir. Bu anlamda idealist de böyle bir isteğe sahip olan insan demektir.

İdeal kavramının bu sözlük anlamının yanında, sosyolojide bir de terim anlamı vardır. Terim anlamıyla ideal, bir “düşünce gücü”dür. Bu “düşünce gücü”, bireyi, aileyi, toplumu, bulunduğu düzeyden hem maddî, hem manevî bakımdan daha ileri ve mükemmel bir duruma götürme isteği şeklinde kendisini gösterir.

Sosyolojide, idealin bir türevi olan ideoloji için birçok tanımlar yapılmakla beraber, biz onlardan sadece bir tanesine değinmekle yetineceğiz:

“İdeoloji farklılaşmış bir toplumun fikir yapısıdır. Farklılaşma ile birçok toplum fonksiyonunun iç içe girdiği geleneksel toplum yapılarının yerini, farklılaşmış sosyal fonksiyonlara bırakmasını kastediyoruz. Artık cemaat ilişkilerinin yerini şehir toplumunun fonksiyonel açıdan farklılaşmış ilişkileri alıyor. Hemşehri

kavramının yerini “işçi” kavramı alıyor. İşte bu farklılaşma sonucunda, insanların içine düştükleri yeni şartlara uygun inanç arayışlarına ideoloji diyoruz” Türköne, 1991, s. 23).

İdeal, bir arayışın anlatımıdır. Bu arayış, bireyi, aileyi ve bütün toplumu daha ileri ve mükemmelere doğru götürme çabası şeklinde ortaya çıkar. Tarihin akışına bir ideale sahip olan idealistler yön vermişlerdir. Bilim, sanat, siyaset, askerlik ve daha başka alanlarda ortaya çıkan idealistler, mensup oldukları milletlerin bireylerindeki gizli güçleri harekete geçirmiş ve onları medeniyet yolunda ileri götürmüşlerdir.

Her millet, ideali olan gençlere sahip olmak ister. Gençleri ideal sahibi olarak yetiştirmek, kuşkusuz eğitim kurumlarının görevidir. Eğitim kurumları, gençlere seçtikleri meslekle ilgili bilgi ve beceriler kazandırırken, onlara mensup oldukları millet ve bütün insanlık için çalışmak ve “yeryüzünü cennete çevirmek” idealini de kazandırmaya çalışır.

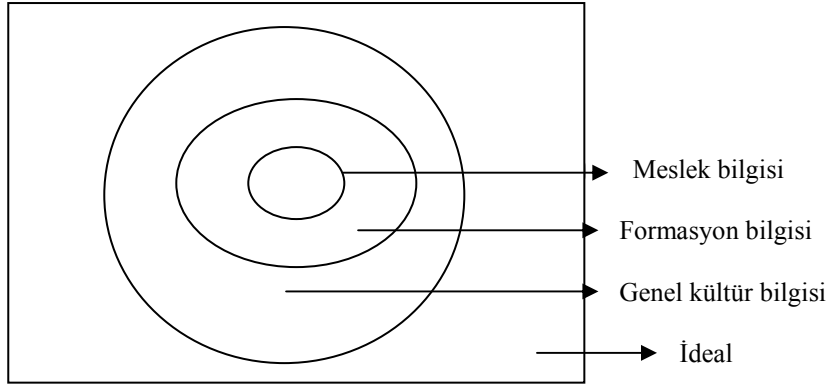
Eğitim kurumlarının yanında gençlere hem bilgi, hem ideal duygusu veren bilim, sanat ve düşünce adamları da çıkmıştır. Grigoriy Petrov, onlardan biridir. Petrov, İdealist Öğretmen adlı kitabında Moskova Üniversitesi’nde ünlü bir matematik profesörü olan A. Raçinski’nin üniversitedeki görevinden ayrılarak doğup büyüdüğü Tatevo köyüne öğretmen olarak atanmasının hikâyesini anlatır. Kitapta anlatılan hikâye boyunca biz, Raçinski’nin şahsında ideal öğretmen tipinin eğitim, öğretmenlik ve öğrencilere dair düşüncelerini okuyoruz. Genç profesör, üniversitedeki görevinden ayrılıp köy okulunda öğretmen olmaya karar verdiği zaman, üniversitedeki arkadaşları ve Eğitim Bakanlığı’ndaki yetkililer şaşırmış ve onu kararından vazgeçirmeye çalışmışlardır.

Raçinski, kararına itiraz edenlere verdiği cevaplarda ve Tatevo köyünde yaptıklarında, aynı zamanda, öğretmenlik anlayışını da ortaya koymuştur. Ona göre öğretmenlik, bir “keşif mesleği”dir. Öğretmen de bir “kâşif”tir. Rusya’nın uçsuz bucaksız bozkırlarına dağılmış köylerindeki halk yığınlarının arasında gizli kalmış nice “yetenekler” vardır; fakat o sıralarda uygulanmakta olan eğitim sistemi ve oralara gönderilen öğretmenler bu yetenekleri bulup ortaya çıkarmak gücünden yoksundurlar:

“İşte ben bugün, milletin ruhunun derinliklerinde, binlerce seneden beri gizli kalmış olan büyük yetenekleri meydana çıkarmak için köylere gidiyorum.

(...) Öğretmenler, okullarda halka doğru gidiş tarzını, hayatı iyi kullanım yollarını öğretmiyorlar; milletin ruhunda gizli kalmış yetenekleri uyandırmıyorlar. Milyonlarca halk külesinin dimağları, işlenmemiş milyonlarca dönüm arazi gibi çorak halde bulunmaktadır” (Petrov, 1928, s. 16, 17).

Raçinski’ye göre bunun sebebi, mevcut öğretmenlerin ideal duygusuna sahip olmayışlarıdır. Milletin ruhunda gizli kalmış yetenekleri “keşfetmek ideali”, öğretmenin meslek, formasyon ve genel kültür bilgilerine bir yön verir; onları nerede, ne zaman ve nasıl kullanacağını gösterir. Onlara bir çerçeve görevini görür. Hayatına ve mesleğine bir anlam kazandırır:

Meslek bilgileri ile ideal arasındaki bağlantı

Halk yığınları arasında “gizli kalmış yetenekleri keşfetmek ve yeryüzünü cennete çevirmek ideali, öğretmenin meslek, formasyon ve genel kültür bilgilerini içine alan bir çerçeve gibidir. Bu çerçeve, öğretmenin bilgi, düşünce ve eylemlerini hep idealini gerçekleştirmek yönünde kullanmasını sağlar.

Rus edebiyatında olduğu gibi, Türk edebiyatında da idealist öğretmen tiplerinin hikâyelerini anlatan romanlar yazılmıştır. Reşat Nuri Güntekin’in Çalıkuşu adlı eseri onlardan biridir. Çalıkuşu romanının kahramanı Feride, başlangıçta bir hayal kırıklığına uğraması üzerine gönlünü avutmak için İstanbul’dan Anadolu’ya giderek öğretmenlik yapmaya başlar. Orada çocukların durumunu gözleriyle görünce kendi derdini unuttur. Kendini öğretmenliğe adanır... Çalıştığı okulları, buldukları durumdan daha ileri ve güzel bir duruma getirir... Bunu edindiği idealizmi sayesinde başarır.

Sonuç

Meslek, insanların geçimlerini kazanmak için yaptıkları işlerdir. Her toplumda birçok meslek vardır. Doktorluk, avukatlık, mühendislik, ayakkabıcılık ve berberlik... bunlardan sadece birkaçıdır. İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmelerini sağlayan, severek yapılan bütün işler iyi ve şerefli mesleklerdir. Bununla beraber öğretmenliğin bunların arasında özel bir yeri vardır. Öğretmenlik bir bakıma bir “keşif” ve “elmas arayıcılığı mesleği”dir. Öğretmenlik, gizli kalmış değerleri bulup çıkarmak, işlemek ve onları önce kendi milletinin, sonra da bütün insanlığın hizmetine sunmaktır. Bu amaç, öğretmenin meslek bilgilerinin yanında bir özveri ve ideal duygusuna sahip olmasıyla gerçekleşir. G. Petrov’a göre bu ideal milletin bireylerinin içinde gizli kalmış değerleri “keşfetmek” ve onları “işlemek” idealidir.

İdealist Öğretmen kitabında bize tanıtılan Raçinski, idealist bir öğretmendir. O, mensup olduğu Rus milletinin geniş halk yığınları arasında gizli kalmış değerleri keşfetmiş, onları işlemiş, devamında önce kendi milletine, sonra da bütün insanlığın hizmetine sunmuştur.

Raçinski, kuşkusuz bir simgedir. Yazar, bu simgeyle köy, kasaba ve büyük şehirlerdeki bütün öğretmenlerin birer ideal sahibi olmaları gerektiği iletilisini vermek istemiştir. Bu iletiyi, yüksek okul ve üniversitelerdeki öğretim üyelerini de kapsayacak şekilde genişletmek eserin ruhuna uygun bir yorumdur. Her eğitim kademesindeki öğretmenlerine bu ideali kazandırmasını bilen bir millet, bilim ve teknoloji yolunda hızlı adımlarla ilerler ve modern dünyanın şerefli bir üyesi olur.

Kaynaklar:

- Akyüz, Y., (1985), Türk Eğitim Tarihi, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Yayınları.
Barutçugil, İ., (2002), Eğiticinin Eğitimi, İstanbul, Kariyer Yayınları.
Barutçugil, İ., (2002), Eğiticinin Eğitimi, İstanbul, Kariyer Yayınları.
Çelikkaya, H., Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul, Alfa Yayınları.
Ergun, M., vd. (1999), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Ocak Yayınları.
Hornby, A. S., (1978), Oxford, Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English, New Edition, Oxford, Oxford University Press.
Koçer, A., (1992), Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923), İstanbul, MEB Yayınları.
Parlatır, İ., vd., (1998), Türkçe Sözlük, Ankara, Türk Dil kurumu Yayınları.
Petrov, G., (1928), Mefkûreci Muallim, Çev. Ali Haydar, İstanbul, Kütüphane-i Hilmi. İstanbul. Recep Duymaz, bu kitabı günümüz alfabesiyle bastırılmıştır: İdealist Öğretmen, (2008), İstanbul 3F Yayınları.
Petrov, G., (1961), Ak Zambaklar Ülkesinde, Çev. Ali Haydar, İstanbul, MEB Yayınları.
Türküne, M., (1991), Siyasî İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu, İstanbul, İletişim Yayınları.
Yalman, M., (1992), Öğretmenlik Mesleği ve Meseleleri, İstanbul, Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları.